

УДК 339.564

DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/11.10>**Губарь О.В.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії та підприємництва,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4923-5997>

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІТ-АУТСОРСИНГУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

У статті визначено сутність та особливості ІТ-аутсорсингу. Розкрито характерні риси цифрової економіки в умовах глобалізації бізнесу. Проаналізовано особливості аутсорсингової привабливості України та деяких країн світу. Україна покращила свої позиції у рейтингу завдяки структурним змінам в інфраструктурі, діловому середовищі та урядовим реформам. Здійснено оцінку ІТ-аутсорсингу в національній економіці та виявлено проблемні фактори його розвитку. Основними стримуючими чинниками є несприятливий податковий режим для ІТ-сектору; міграція кадрів; недостатня кількість навчальних закладів для отримання якісної освіти. Тому Україні необхідно позбавитися репутації «сировинного» ІТ-аутсорсингу, трансформувати модель у сервісний консалтинг. Задля цього запропоновано концептуальну кластерну модель розвитку ІТ-аутсорсингу, яка передбачає наявність якісної ІТ-освіти, інвестицій в інноваційний розвиток ІТ-сектору, впровадження інноваційних ІКТ, державної підтримки щодо створення ІТ-кластерів (зокрема, податкового стимулювання та фінансування ННДКР), інноваційних ІТ-продуктів.

Ключові слова: ІТ-аутсорсинг, цифрові технології, кібербезпека, глобалізація бізнесу, аутсорсингова привабливість країни, кластерна модель розвитку ІТ-аутсорсингу, оподаткування.

Постановка проблеми. На національному рівні використання сучасних інформаційних технологій дає змогу збільшити темпи економічного розвитку країн, уникнути сировинної залежності та утвердитися в лідируючих позиціях на світовому ринку. Нині все більша кількість учених та політичних діячів усвідомлює, що величезна роль у розвитку національних економік та світової економіки загалом відіграють інформаційні технології (ІТ).

Одним із актуальних напрямів розвитку міжнародної економічної діяльності українських підприємств є аутсорсингова форма бізнесу, зокрема ІТ-аутсорсинг. Компанії, які використовують стратегію аутсорсингу, долучаються до глобальних торговельних та виробничих ланцюгів у сфері інформаційних послуг, не лише примножуючи власні прибутки, а й сприяючи науково-технічній співпраці та обміну досвідом у сфері ІТ. ІТ-аутсорсинг є перспективною формою міжнародного бізнесу, тому актуальним є визначення й аналіз тенденцій розвитку цієї сфери в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями проблем та особливостей розвитку ІТ-бізнесу та ІТ-аутсорсингу займалися такі українські вчені, як А.В. Літошенко [1], О.М. Полякова [2], Л.М. Ганущак-Єфименко [3], О.В. Журавльов, О.А. Сімачов [4], Н.Ю. Тимошенко, Б.Ю. Ронський [5] та ін. Проте в українській літературі не досить розкритими є питання визначення ІТ-аутсорсингової привабливості України в глобальному бізнесі, особливостей розвитку ІТ-аутсорсингу в контексті сприятливих та несприятливих факторів, формування концепту-

альних засад розвитку ІТ-аутсорсингу як перспективної форми міжнародного бізнесу. Відповідно, недостатнє розроблення цих питань визначило актуальність та мету цього дослідження.

Мета дослідження – аналіз розвитку ІТ-аутсорсингу в умовах глобалізації бізнесу та розроблення концептуальної моделі ІТ-аутсорсингу в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах третьої хвилі глобалізації важливу роль у розвитку країн відіграє створення інноваційних інформаційних технологій, товарів та послуг, які надаються споживачеві за допомогою комп'ютерного обладнання і глобальної мережі Інтернет. Масштабне використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) практично у всіх сферах бізнесу зумовило формування нового виду економіки, який вчені називають «цифрова економіка». Міжнародний бізнес постійно змінюється під впливом інформаційних, інноваційних та цифрових технологій, що стає передумовою трансформації міжнародного підприємництва. На сучасному рівні інтернаціоналізації світового господарства співробітництво економічних агентів вже виходить за межі традиційних форм міжнародного бізнесу. З'явилися нові форми міжнародного бізнесу, зокрема, одним із таких векторів є ІТ-аутсорсинг.

Варто відзначити думку А.В. Літошенко [1], який вважає, що ІТ-аутсорсинг передбачає зовнішнє укладання контрактів між партнерами щодо певних бізнес-процесів, які є необхідними, але не стратегічно важливими для виробництва

товарів або надання послуг для компанії-замовника, яка має на меті підвищення власної конкурентної переваги. Цікавою думкою є те, що поряд із використанням поняття «ІТ-аутсорсинг» практики більше вживають термін «надання ІТ-сервісу». У цьому разі акцентується, що підприємство не лише розробляє інформаційні продукти для компанії-замовника, а й надає широкий спектр інформаційних послуг, зокрема інтернет-маркетингу, кібербезпеки, управління лояльністю та ін. Процеси цифровізації та інформатизації стрімко поширюються та набувають особливої значущості в різних сферах суспільного життя. Проте вони також породжують значний перелік проблем, пов'язаних із формуванням ефективних систем кібербезпеки, оскільки кіберзагрози мають глобальний характер і стають усе більш небезпечними. Це зумовлює також активний розвиток ІТ-аутсорсингу у сфері кібербезпеки.

З метою аналізу розвитку ІТ-аутсорсингу в умовах глобалізації бізнесу розглянемо глобальний рейтинг аутсорсингової привабливості країн, який розраховує американська консалтингова компанія «А.Т. Кеарнеу» починаючи з 2004 року [6]. Індекс всебічно досліджує ландшафт аутсорсингу, визначаючи країни з найбільшим потенціалом для надання ІТ-аутсорсингу та аутсорсингу бізнес-процесів. До 2019 року аутсорсингова привабливість країн оцінювалася за трьома параметрами, такими як: фінансова привабливість, кваліфікованість та доступність необхідних працівників на ринку праці, наявність сприятливого бізнес-середовища для ведення аутсорсингових операцій [6]. З 2019 року методика дослідження «А.Т. Кеарнеу» змінилася, оскільки тепер вона передбачає ранжування 50 країн світу за чотирма субіндексами. Компанія додала параметр «цифровий резонанс» (розвиток цифрового сектору економіки). Це зумовлено тим, що в останні роки галузь ІТ-аутсорсингу та аутсорсингу бізнес-процесів зіткнулася із значними порушеннями цифрової трансформації, і найсильніший вплив мають дві суміжні сили – автоматизація, з одного боку, і посилення проблем із кібербезпекою – з іншого. Параметр «цифровий резонанс» містить такі складники, як: цифрові навички робочої сили; юридична адаптованість, тобто ступінь урахування законодавчих рамок цифрових бізнес-моделей, включаючи захист кібербезпеки; обсяг корпоративної діяльності, визначений як сума капіталу, вкладеного в стартапи, та кількість угод, що здійснюються; цифрові продукти, до яких належать творчі результати, знання та технології.

Розглянемо динаміку показників аутсорсингової привабливості України та інших країн за 2014–2019 роки. У 2014 році наша країна покращила свій результат, зайнявши 24 місце серед 55 країн, за рахунок таких аспектів, як: здій-

снення ефективних урядових реформ; знецінення валюти, яке поліпшило показник компенсаційних, податкових та адміністративних витрат. Варто підкреслити, що Україна поряд із Колумбією та Туреччиною мала найбільше зростання, оскільки піднялася на 23 позиції та зайняла 20 місце. Світовими лідерами рейтингу 2014 та 2016 року були Індія, Китай, Малайзія. Замикали десятку країн-лідерів рейтингу Чилі та Польща.

У 2019 році Україна зайняла 20 позицію у глобальному рейтингу з аутсорсингу інформаційних технологій та бізнес-процесів із загальним індексом 5,36 [6–8]. Це покращення було зумовлене збільшенням витрат на інфраструктуру та показниками ділового середовища, що компенсувало низький середній показник цифрового резонансу та четверте за величиною зниження категорії навичок та доступності працівників. Загальний рейтинг країн GSII на 2019 рік свідчить про те, що на регіональному рівні Азія продовжує домінувати. Лідерами знову є Індія, Китай та Малайзія. США вперше пробилися в топ-10 країн, Великобританія та Німеччина також виходять на кращі позиції, займаючи 8 та 15 місце відповідно. Тобто ми бачимо, що Україна не є світовим лідером у сфері аутсорсингу інформаційних технологій та бізнес-процесів, проте стрімко збільшує темпи розвитку цього показника. Про це свідчить факт, що Індекс аутсорсингової привабливості України збільшився в 2 рази за 10 років – із 42 місця у 2009 році до 20 місця в 2019 році [7–8].

Вагомість ІТ-сектору в українській економіці підтверджується статистичними даними. У 2018 році частка цієї галузі в структурі ВВП становила 4%. Інформаційний сектор має мультиплікативний ефект, оскільки створює робочі місця в суміжних галузях, зокрема, один програміст створює два-чотири додаткових робочих місця. Також завдяки активному розвитку цієї галузі в Україну постійно надходить іноземна валюта та сплачуються ІТ-підприємствами податки (у 2014–2017 рр. зростання податкових надходжень до бюджету становило 27%) та ін. [8]. Основними тенденціями розвитку підприємництва ІТ-ринку є: зростання експортних поставок ІТ-послуг; збільшення споживання послуг з аутсорсингу на внутрішньому ринку; зростання числа постачальників послуг за участю іноземного капіталу або частково фінансованих за рахунок іноземного капіталу; зростання обсягу допоміжних ІТ-послуг (підтримка ІТ-інфраструктури). ІТ-інфраструктура вже давно стала ключовою частиною операційної системи будь-якого підприємства. По суті, це основа будь-якого прибуткового бізнесу [3].

Основними елементами ІТ-послуг в Україні, за даними фахівців PricewaterhouseCoopers [4], є такі: ІТ-підтримка та аутсорсинг, послуги розроблення програмного забезпечення, ІТ-консалтинг

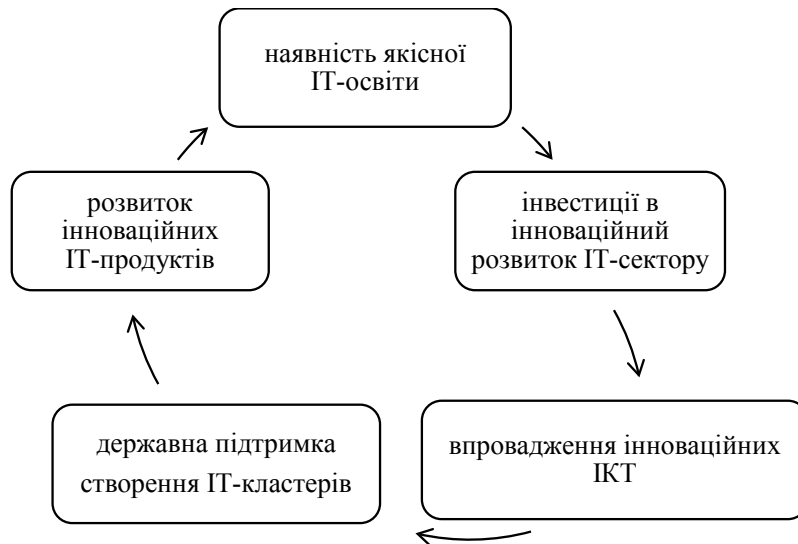

Рисунок 1 – Необхідні складники для побудови концептуальної моделі ІТ-аутсорсингу

Джерело: складено автором

та оцифрування, аутсорсинг R&D бізнес-процесів. Цей спектр послуг свідчить, що українські ІТ-компанії вийшли за межі аутсорсингу в його класичному розумінні, вони пропонують послуги консалтингу та відкривають власні науково-дослідні центри, які надають послуги за схемою «розробка – експлуатація – трансфер». У 2018 р. 18 ІТ-компаній, які були створені або працюють на території України, увійшли до рейтингу провідних світових постачальників ІТ-послуг на умовах аутсорсингу – «2018 Global Outsourcing 100».

Вищенаведені показники дають можливість стверджувати, що Україна є одним із лідерів-аутсорсерів в Європі. Основним конкурентом для України на цьому ринку є Польща. Україна стала лідером серед країн-аутсорсерів у Європі завдяки наявності талановитого людського капіталу в сфері ІТ. Зокрема, кадровий потенціал в Україні становить 140 тис. фахівців, а зростання кількості працівників щороку становить 20%. Але нашій державі необхідно позбавитися репутації «сировинного» ІТ-аутсорсингу та трансформувати модель ІТ-бізнесу у вектор сервісного консалтингу завдяки висококваліфікованому кадровому потенціалу та впровадженню технологічних інновацій.

Основними чинниками, які впливають на розвиток підприємництва ІТ-сфери, за результатами експертного оцінювання Л.М. Ганущак-Єфіменко, є [3]: рівень оподаткування; наявність пільг та привілеїв для іноземних інвестицій в ІТ-секторі; міграція кадрів; знання англійської мови; неконкурентоспроможна заробітна плата; недостатня кількість навчальних закладів для отримання якісної освіти. Н.Ю. Тимошенко, Б.Ю. Ронський також відмічають, що однією з головних проблем є

якість навчання фахівців, зайнятих в ІТ-сфері, та міграція кваліфікованих фахівців до країн Європи та США [5]. У зв'язку із цим назріла гостра необхідність вирішення питань щодо розроблення ефективних механізмів взаємодії між державою, наукою та інноваційним бізнесом. Загалом на цьому етапі вирішення проблем ІТ-індустрії неможливе без подальшої участі держави.

На наш погляд, в Україні задля побудови ефективного ІТ-бізнесу необхідно сформулювати концептуальну модель ІТ-аутсорсингу, що схематично зображена на рис. 1.

Важливим завданням з усього є створення якісної системи ІТ-освіти, що в подальшому і буде сприяти розвитку цифрової економіки України та розвитку ІТ-аутсорсингу. Зараз ІТ-спеціалісти – це здебільшого саме молодь та перспективні спеціалісти у сфері діяльності інформаційних індустрій. Вони здатні знаходити оригінальні рішення, і завдяки таким підприємцям буде процвітати нова ера – інформаційна.

Для розвитку креативного цифрового суспільства держава повинна створити умови для формування ІТ-кластерів. На територіях усіх передових країн уже давно існують подібні кластери («Кремнієва долина» в Каліфорнії; «DUMBO» та «Chelsea market» у Нью-Йорку; «Färgfabriken» в Стокгольмі; «Этажи» у Санкт-Петербурзі, Німецький кластер «Цольферайн»; «NDSM» в Амстердамі та інші). В Україні це вже започатковується, але ще тільки на новаторському рівні.

Світовий досвід щодо стимулювання інноваційних корпорацій свідчить, що однією із важливих умов розвитку ІТ-кластерів є використання інструментів державного стимулювання НДДКР,

зокрема: вирахування інвестицій у НДДКР з бази оподаткування компаній; пільгові ставки податків та «податкові канікули»; пільгові кредити та гранти; прискорена амортизація основних засобів; звільнення від сплати податкових зборів; страхування інноваційного експорту; державні закупівлі інновацій [9].

Зокрема, у Чехії підприємства ІТ-індустрії можуть звільнитися від податку на прибуток на 10 років, а у Словаччині держава надає ІТ-сфері 35%-й податковий кредит [10–11]. Часткове звільнення від податку на прибуток для ІТ-компаній існує в Нідерландах, на Кіпрі та Мальті. Стимулювання ІТ-індустрії в більшості країн є складником заходів із розвитку науки, досліджень та технологій. Наприклад, у Німеччині Уряд підтримує ІТ-сектор шляхом фінансування досліджень у сфері технологій, які проводять суб'єкти малого та середнього підприємництва, а також стартап-компанії.

В Україні важливим фактором для розвитку ІТ-бізнесу є використання спрощеної системи оподаткування. Проте з усіх вищеперерахованих пільг щодо стимулювання ІТ-сектору, які успішно зарекомендували себе в розвинутих країнах, в Україні є тільки звільнення від ПДВ на всі операції з поставки програмного забезпечення [10]. Тому для України, яка досі вдало конкурувала

на глобальному ринку, необхідно створити податковий режим, схожий з такими, що діють у країнах-конкурентах. Податкові пільги для української ІТ-індустрії можуть істотно стимулювати її розвиток до рівня зарубіжних країн.

Висновки. Отже, ІТ-галузь є однією з найбільш перспективних та інноваційних сфер сучасної економіки України. Нині наша держава не є світовим лідером у сфері аутсорсингу інформаційних технологій та бізнес-процесів, проте стрімко збільшує темпи розвитку цієї сфери. Зокрема, Індекс аутсорсингової привабливості України збільшився в 2 рази за 10 років. Основними особливостями українського ІТ-ринку є загальна незрілість, недостатня прозорість, широка диверсифікація ринку і моделей, що надаються. Важливими стримуючими факторами є зростання дефіциту висококваліфікованих кадрів та їхня міграція до країн Європи та США. Задля активізації розвитку ІТ-сектору нами пропонується концептуальна модель ІТ-аутсорсингу, яка передбачає наявність якісної ІТ-освіти, інвестицій в інноваційний розвиток ІТ-сектору, впровадження інноваційних ІКТ, державної підтримки щодо створення ІТ-кластерів (зокрема, податкове стимулювання та фінансування ННДКР), розвитку інноваційних ІТ-продуктів.

Список використаних джерел:

1. Літошенко А.В. Проблеми визначення поняття ІТ-аутсорсингу та його особливості. *Економічний аналіз : зб. наук. праць*. 2016. Том 23. № 2. С. 88–92.
2. Полякова О.М. Сучасні тенденції розвитку ІТ-індустрії в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 64. С. 179–186.
3. Ганущак-Єфіменко Л.М. Особливості розвитку підприємництва в ІТ-сфері України. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 55–67.
4. Журавльов О.В., Сімачов О.А. Статистичне дослідження ринку ІТ-послуг в Україні. *Статистика України*. 2018. № 4. С. 25–33.
5. Тимошенко Н.Ю., Ронський Б.Ю. Проблеми та перспективи розвитку ІТ-індустрії в Україні. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/17_ukr/57.pdf (Дата звернення: 02.04.2020).
6. Sethi A., Gott J., Suman V. Digital Resonance: The New Factor Impacting Location Attractiveness. The 2019 A.T. Kearney Global Services Location Index. URL: <https://www.atkearney.com/digital-transformation/gсли/2019-full-report> (Дата звернення: 02.04.2020).
7. Україна вперше потрапила в ТОП-25 найпривабливіших країн світу в сфері аутсорсингу. URL: <http://watcher.com.ua/2016/01/13/ukrayina-vpershe-potrapiya-v-top-25-naupryvablyvishyh-krayin-svitu-v-sferi-auteursynhu/> (Дата звернення: 03.04.2020).
8. Україна увійшла до кола країн — лідерів у сфері ІТ-аутсорсингу. 2019. URL: <https://business.ua/business/4970-ukrainu-uviihshla-do-kola-krain-lideriv-u-sferi-itauteursynhu> (Дата звернення: 03.04.2020).
9. Вісім державних стимулів для розвитку інновацій – світовий досвід URL: <https://forumkyiv.org/uk/analytics/visim-derzhavnih-stimuliv-dlya-rozvitku-innovacij-svitovij-dosvid> (Дата звернення: 04.04.2020).
10. Карпова В. Оптимізація оподаткування ІТ-бізнесу за допомогою аутсорсингу. *Бухгалтер і закон*. 2016. № 12. URL: http://bz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/BZ008788 (Дата звернення: 03.04.2020).
11. Голян Л. Европейские офшоры для ИТ – компаний: URL: <http://itexpert.org.ua>. (Дата звернення: 04.04.2020).

References:

1. Litoshenko A.V. (2016). Problemy vyznachennia poniattia IT-outsorsynhu ta yoho osoblyvosti [Concept definition problems of IT outsourcing and its features]. *Ekonomichnyi analiz : zb. nauk. prats.* [Economic analysis], vol. 23, No. 2, pp. 88–92 (in Ukrainian).
2. Poliakova O.M. (2018). Suchasni tendentsii rozvytku IT-industrii v Ukraini [Current trends of IT industry development in Ukraine]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti* [Bulletin of Economics of Transport and Industry], No. 64, pp. 179–186 (in Ukrainian).
3. Hanushchak-Yefimenko L.M. (2016). Osoblyvosti rozvytku pidpriemnytstva v IT-sferi Ukrainy [Features of entrepreneurship development in the IT sphere of Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky* [Current problems of the economy], No. 10, pp. 55–67 (in Ukrainian).
4. Zhuravlov O. V., Simachov O. A. (2018). Statystychnе doslidzhennia rynku IT-posluh v Ukraini [Statistical survey of the IT services market in Ukraine]. *Statystyka Ukrainy* [Statistics of Ukraine], No. 4, pp. 25–33 (in Ukrainian).
5. Tymoshenko N.Iu. Ronskyi B.Iu. Problemy ta perspektyvy rozvytku IT-industrii v Ukraini [Problems and prospects of IT industry development in Ukraine]. Available at: http://economyandsociety.in.ua/journal/17_ukr/57.pdf (accessed 02 April 2020) (in Ukrainian).
6. Sethi A., Gott J., Suman V. (2019). Digital Resonance: The New Factor Impacting Location Attractiveness. A.T. Kearney Global Services Location Index. Available at: <https://www.atkearney.com/digital-transformation/gsl/2019-full-report> (accessed 02 April 2020) (in English).
7. Ukraina vpershe potrapyla v TOP-25 naipryvablyvishykh krain svitu v sferi outsorsynhu [Ukraine is ranked among the top 25 most attractive outsourcing countries in the world for the first time]. Available at: <http://watcher.com.ua/2016/01/13/ukrayina-vpershe-potrapyla-v-top-25-nayprvablyvishykh-krayin-svitu-v-sferi-outsorsynhu/> (accessed 03 April 2020) (in Ukrainian).
8. Ukraina uviishla do kola krain — lideriv u sferi IT-outsorsynhu [Ukraine is one of the leading countries in the field of IT outsourcing] Available at: <https://business.ua/business/4970-ukraina-uvishla-do-kola-krain-lideriv-u-sferi-itaoutsorsynhu> (accessed 03 April 2020) (in Ukrainian).
9. Visim derzhavnykh stymuliv dlia rozvytku innovatsii – svitovyi dosvid [Eight Government Incentives for Innovation – World Experience]. Available at: <https://forumkyiv.org/uk/analytics/visim-derzhavnih-stymuliv-dlya-rozvitku-innovacij-svitovij-dosvid> (accessed 04 April 2020) (in Ukrainian).
10. Karpova V. (2016) Optyimizatsiia opodatkovannia IT-biznesu za dopomohoiu outsorsynhu [Optimization of taxation of IT-business by means of outsourcing]. *Bukhhaler i zakon* [Accountant and the law]. No. 12. Available at: http://bz.ligazakon.ua/magazine_article/BZ008788 (accessed 04 April 2020) (in Ukrainian).
11. Goljan L. Evropejskie offshory dlja IT – kompanij [European offshore for IT companies]. Available at: <http://itexpert.org.ua>. (accessed 04 April 2020) (in Russian).

Gubar Olena*Zaporizhzhia Polytechnic National University*

ANALYSIS OF IT OUTSOURCING DEVELOPMENT IN UKRAINE AMID BUSINESS GLOBALIZATION

One of the topical trends in the development of Ukrainian enterprise's international economic activity is IT outsourcing. Companies using outsourcing strategies are joining the global trade chains, not only generating their own revenue but also facilitating scientific and technical collaboration and IT experience sharing.

The purpose of the article is to analyze the development of IT outsourcing amid business globalization and to develop IT outsourcing conceptual model in Ukraine. The IT outsourcing essence and features are defined. The author notes that practitioners use the term "IT service delivery" more than "IT outsourcing". In this case, it is emphasized that the company provides a wide range of information services, including Internet marketing, cyber security, loyalty management and others. The digital economy characteristics in the context of business globalization are revealed. The outsourcing attractiveness features of Ukraine and other countries are analyzed. Ukraine has improved its ranking due the structural changes in infrastructure, business environment and government reform. The IT outsourcing assessment in the national economy is carried out and the problem factors of its development are identified. The main constraints are the unfavorable tax regime for the IT sector; migration; lack of educational institutions for quality education. The main features of the Ukrainian IT market are general immaturity, lack of transparency, wide diversification of the market and the models provided. Therefore, Ukraine needs to get rid of the reputation of "raw" IT outsourcing and transform the IT business model into a vector of service consulting. To this end, a conceptual cluster model of IT outsourcing development was proposed, which envisages the availability of quality IT education, investment in innovative development of the IT sector, implementation of innovative ICTs, state support for the IT clusters creation (including tax incentives and R&D funding), innovative products.

It is necessary to create a tax regime similar to those in force in competing countries for Ukraine, which has been successfully competing in the global market. Tax incentives for the Ukrainian IT industry can significantly stimulate its development to the level of foreign countries.

Key words: *IT outsourcing, digital technologies, cybersecurity, business globalization, outsourcing attractiveness of the country, cluster model of IT outsourcing development, taxation.*

JEL classification: M15, F23.